

Romualdas Ozolas

NACIONALIZMAS – TAI TIKRASIS HUMANIZMAS (2014)

Lietuviškosios ideologijos metmenys

I

GLOBALIZMAS IR NACIONALIZMAS

Pasaulis kalba apie krizę. Šalių krizę, kapitalizmo krizę, humanizmo krizę.

Tiesą sakant, tai daugiau negu krizė. Žmonija tiesiog priėjo ribas. Pasaulis visur pasiekė plėtos ribas. Kalbos apie krizę yra reakcija į tas ribas.

Šiandieniniais tempais vykstanti demografinė plėtra katastrofa gali baigtis dar šiame šimtmečiuje.

Žmonijos poveikio gamtinei aplinkai destruktivumas akivaizdus jau šiandien: klimato pokyčiai, dykumėjimai, senkantys geriamo vandens ištekliai ir pan.

Ekstensyvosios ekonomikos modelio žlugimo momentas – praėjusiojo amžiaus 90-ieji, kai griuvo Tarybų Sąjunga. Jos valstybinis kapitalizmas neatlaikė pirmas, bet ir JAV bei Didžioji Britanija buvo priverstos privataus ūkio kapitalizmui mesti gelbėjimosi ratą – įmones išvaduoti nuo socialinės atsakomybės ir pradėti pasaulinį „laukinių Vakarų“ tipo kapitalizmą.

Vertindamas visas plėtos tendencijas, šiuolaikinės fizikos ir kosmologijos guru Stefenas Havkingas mano, kad Žemės tinkamumas žmonių giminei baigia išsekti. O iki lemiamo momento žmonės turi išsikeldinti į gyvenimui tinkamesnes planetas. Tad nudrengei Žemės stebuklą, paverite ją kosminiu šiukšlynu, – ir varyk ieškoti kitų, kad, perleidęs per žmogaus teisių humanizmą, danguj paliktum dar vieną išgraužą.

Trumpiau tariant: su žmogaus teisių humanizmo vėliava – pirmyn į žmogaus dievo pergalę visoje visatoje!

Tokia yra šiandieninės mąstysenos ontologija. Vartotojų ontologija.

Kas iš to?

Jeigu ji priimtina – tada viskas gerai. Gyvenkim sau šia diena.

Jei ne – reikia pabandyti ieškoti argumentų alternatyvoms.

Net ir čia paminėtas tokias skirtingas pasaulio plėtos linijas jungia viena labai aiški ašis. Jos pavadinimas taip pat paminėtas – *riba*.

Tai rimta filosofinė problema, kadangi šiuolaikinėje sąmonėje *riba* tebelaikoma *begalybė*. Ir ne matematinė begalybė, o begalybė kaip netgi filosofinė neapibrėžtybė.

Filosofijos istorijoje ribos problemą pagal visas europietiškosios mąstysenos tradicijas ir liepinius universaliausiai akcentavo Imanuelis Kantas, genialiai sudėliodamas visų žmogaus pažintinių galių ribas.

Jo skepsis buvo nepriimtinas Naujųjų laikų dvasiniam orientuotumui ir visų pirma energiją kaupiantiems vokiečiams, todėl Hėgelis Kanto apibrėžtis suvėlė į savo panlogistinę dialektiką taip, kad Marksui teliko išversti ją į sociologinį materializmą ir sukurti tokią europinės mąstysenos dekonstravimo realybę, kuri teorijoje tapo perdėm pageidautina ir patikima mentaline baze įvairiausių pakraipų pozityvizmui, o praktikoje per pasaulinės revoliucijos sociologinius, antropologinius ir psichoanalitinius pasakojimus kurdinosi beribio vartojimo valdomoje nihilistinėje šių dienų psichikoje. Ieškoti atsako į mūsų egzistencinius nerimus jau šitos psichikos teoretizavimuose – tai beveik tas pats, kas vaikščioti po Maksimos prekybos centrą Rygoje.

Pozityvizmas gana patikimai atkirto mąstymą nuo klasikinės būties mąstymo tradicijos. Tačiau žmogaus prigimtinio poreikio *mąstyti būtį* nepanaikino.

Tai ką gi daryti su vartojimo ontologija susitaikyti nesutinkantiesiems?

Čia galima prisiminti nuolat vieną tezę kartojusį su Markso ir Engelso dialektiniu ir istoriniu materializmu bei Stalino determinizmu ne visai besąlygiškai susitaikyti sutikusį lietuvių marksistą Eugenijų Meškauską: jeigu problemos neįmanoma išspręsti pasirinktu aspektu, reikia rinktis kitą aspektą. Suprask: pasirinkimą bet kuriuo atveju turi, nes turi laisvą valią. Ji ir teikia – bent jau galimybę – problemą išspręsti. Gal ir sukuriant kažką nauja.

Aniems laikams tai buvo nemaža.

Kokį pasirinkimą turime mes? Tarp Miltono Frydmano idealistinio materializmo viršuje ir žmogaus be atsakomybės teisių apačioje? Šiems laikams mažoka. Deja, kitkas yra tik komentarų komentarai.

Jei atsakymų neduoda filosofija, gal juos siūlo gyvenimas?

Galima prisiminti ir kitą faktą, istorinį: Tarybų Rusijos ir Lietuvos Respublikos 1920 metų Taikos sutartį. Ji leidžia kartoti: vis dėlto pasaulyje būna tiesos akimirklų. Lietuvos istorijoje ji viena iš labai nedaugelio. Tiesos valanda yra ir 1949 metais netoli Radviliškio partizanų vadų po žeme pasirašoma Deklaracija, kokia turės būti valstybingumą atkūrusi Lietuva. Tiesos momentas yra 1990-ųjų Kovo 11-oji.

Kas yra tie tiesos momentai, tiesos valandos, jei ne būtų mąstantis sveikas protas?

Tais momentais būtis apsivalo nuo laikinybės apnašų, kad ir kokiais pavidalais ji iki tol buvo apėjusi – pavergimu, epochos melu, autoritetų sugestijomis, interesų pinklėmis, niekšybėmis ar koku kitu buvimo košmaru. Tuo metu būčiai nesvarbu vardai ir pavadinimai, ideologinės ir politinės orientacijos, galios ar negalios, jai svarbu viena – pasaulio tiesa,

pasaulis kaip visumos balansas. Tai – būties sveikas protas, kurį pasauliui lieka tik atpažinti ir pripažinti. Taip prasideda epochos.

Ar krizės dejonėse nesigirdi pasaulio tiesos balsų?

Ne vienas ir ne vieną kartą. Bet – politikos paraštėse.

Norėdami nepaskęsti krizinės savivokos dalinumuose, paklauskim savęs, kur gi yra į begalybę orientuoto žmogaus dvasios *būtinės* ne nuo paties žmogaus priklausančios ribos? Jos perdėm aiškios: po kojomis žemė, o virš galvos – dangus. Tai ta erdvė, kurioje žmogus *yra* ir *gyvena*, t. y. suvokia ir mąsto, kenčia ir džiaugiasi, liūdi ir tikisi jo žmogiškoji gyvastis, vieną vadinama siela, kitą – dvasia, bet visų nutuokiama kaip nekūniškoji žmogaus esmė, kurios atžvilgiu kito tokio pat sutvėrimo priedermė – padaryti kuo mažiau to, ką kitas galėtų pavadinti blogiu. Tos pastangos, arba *žmoniškumo*, *humanizmo*, riba yra *kitas* žmogus. Humanizmas visada yra susitarimas. Tuo tarpu nei žemė, nei dangus su savo fiziškumu susitarimo dalykais būti negali. Jie gali būti tik sutartinai aiškinami, vienas gimdydamas žmogaus gyvenimo būdą, arba *kultūrą*, kitas – *tikėjimą*. Esminga čia tai, kad abu iškyla iš žmogaus santykio su žeme: kultūra – fizinio, tikėjimas – dvasinio santykio. Jeigu sutiksime, kad kultūros (arba kultūrų) ir tikėjimo jungtis gimdo *civilizaciją* ir yra jos produktyvumo bei jos pobūdžio varomosios jėgos, turėsime pakankamai akivaizdžius šiandieninio globalaus pasaulio vaizdo netapatumo supratimo kriterijus.

Kultūra visada buvo gyvenimo stabilizavimo, civilizacija – jo intensifikavimo (imtinai iki imperializmo) būdas. Vakarų, arba krikščioniškoji, civilizacija, iškilusi savo racionalistinio radikalizmo dėka, XX amžiaus pabaigoje su skaitmeninių technologijų pagalba sugebėjo primesti visoms likusioms civilizacijoms jų vienmačio universalizavimosi būtinybę, priešingu atveju grasindama paversti jas antraeilėmis, o jų gobiamas kultūras tiesiog marginalizuoti. Kova dėl civilizacinės galios visada buvo kova dėl civilizacinės erdvės, ir beveik visada ji reiškėsi kova dėl fizinės žemės, dėl teritorijos. Civilizacinių karų ryškiausi pavidalai šiandien – 2001-ųjų metų rugsėjo 11-oji, niekaip neužgęstantis Afganistanas, rusenantis Pakistanas. Arba britų ir prancūzų karių žudymas visų akivaizdoj vidurdienį jų šalių sostinėse.

Ką savo galios vardan civilizacija daro savo viduje, mums akivaizdžiausiai demonstruoja Vakarų Europa, pokariu tyliai kūrusi „neatpažintą politinį objektą“, kuris dabar jau identifikuoja save kaip federaciją su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis. Jeigu islamo civilizacija atvirai kalba apie džihadą, tai čia tikėjimas pakeičiamas ideologija su jos sankcionuojamais politiniais liberaliosios demokratijos sprendimais. Tai gana vaizdingai apibūdina vienas iš Vokietijos politinių lyderių, beje, susijęs su buvusiu „raudonųjų brigadų“ judėjimu, Joška Fišeris: Europa neturi teisės elgtis kitaip, negu elgiasi, nes tai būtų kelias atgal – į tautų konkurenciją, nepasitikėjimą ir galios varžybas, kurios paprastai baigiasi karais.

Anot jo, ši tvarka baigėsi 1945 metų gegužės 8 dieną, ir konkurenciją pakeitė solidarumas, galios varžybas – teisės viršenybė, nepasitikėjimą – pasitikėjimas. Tai kelias į Europą, tvirtą kaip kumštis ir galingą pasaulinėje arenoje.

Lietuva nuo pat valstybės atkūrimo pasuko į tą kėičiau susigniaužiantį kumštį. Koks to proceso balansas bent jau bendriausiais bruožais?

Valstybės skola – 46 milijardai. Vien čekinis turto išvalstybinimas – 400 mlrd. litų nuostolių. Ignalinos AE uždarymas – per 100 mlrd. litų nuostolių. Naujausi: Snoro bankas – 4 mlrd., Ūkio bankas – beveik milijardas. Emigracija – trečdalis tautos. Atlyginimas – 1 000 litų. Pensija – 630 litų.

Per visą savo istoriją Lietuva buvo kam nors auojama. Jeigu tai yra jos paskirtis ir šiandien, tai ar jos paauojimas Europos kumščiu bent jau prisidėtų prie pasaulio *plėtros ribų visuotinum*o įveikimo?

Atsakymas į šį klausimą – tai atsakymas į klausimus, ar galima, o jeigu galima, tai kaip būtų galima sutramdyti tris globalizacijos stichijas: vartojimą, komercializmą ir korporaciją.

Pirma: ar įmanoma sutramdyti vartojimą? Būtent per vartojimą plėtra radikaliausiai įsirežia į Žemę, laužydama visas jos savarankiškumo ribas. Atsakymas toks: globalizmo ideologija, deja, to negali net siūlyti, nes būtent ekstensyvus augimas yra globalizmo ekonomikos variklis. Kai ryžių nebeišauginama kiek reikia rinkos apyvartai (ne žmonėms, o rinkai), jie gaminami iš plastiko, bulvės – iš parafino ir panašiai. Nekalbant apie aprangą, kvepalus ir kita. Ir gamta, ir žmogus yra ne to pasaulio dimensijos.

Antras klausimas: kas galėtų sustabdyti gyvenimo komercializaciją? Būtent gyvenimo (netgi jo būtiškąją prasme) komercializacija žiauriausiu būdu įsirežia į asmens buvimą ir būtį, griaudama jo autonomiją, be atodairos traukydama jo socialinius ir psichinius ryšius. Atsakymas, deja, vėl tik toks: globalizmas to daryti negali iš principo, nes būtent per gyvenimo komercializaciją tegalima palaikyti vartotojišką gyvenimo būdą, mutuoti naujus jo pavidalus ir kurti savo tęstinumą nepaisant nei žmogaus, nei gamtos kančių. Ar kas nors kada nors viešojoje erdvėje yra girdėjęs apie mokinio krepšelio dėka preke paversto vaiko kančią? Ar kas nors kada nors rimtai, iš amžinybės horizonto, yra aptaręs migracijos problemą, paverstą komercine dvigubos pilietybės nesąmone? Kur komercijos erdvėje galėtume įžvelgti kokį nors globalizmo humaniškumą, nekalbant apie humanizmą apskritai?

Trečia: kas galėtų sustabdyti korporacijų viešpatavimą? Būtent korporacija su savo kapitalu, iš principo galinčiu būti, o dažnai ir esančiu galingesniu už nacionalinę valstybę, kerta per ją, o kartu ir ją įkūrusią tautą. Globalizmas korporacinio kapitalizmo sustabdyti negali, nes korporacija ir yra tas anoniminis veikiantysis asmuo, kuris anonimizuoja visą

globalistinės ideologijos valdomą universumą ir sukuria prielaidas komercinio vartojimo totalumui. Ir korporatokratijai, dangstomai globalizacijos vardu.

Netgi tarus, kad plėtos ribų problema globalizmo įveikiama sukuriant vieną civilizaciją, ir žmonija, kaip sako NASA teoretikai, pereina į aukštesnę – kosminių ryšių – lygmenį (Marse pirmuosius nuolatinis gyventojus JAV planuoja įkurdinti jau 2050-aisiais metais), kokį humanizmą galės kultivuoti Žemėje likti pasmerktoji žmonijos dalis?

Pati prielaida apie vienos civilizacijos galimybę yra antihumaniška ne tik Žemės žmonių, bet ir kitų galimų kosminių civilizacijų atžvilgiu, nes civilizacinis ekspansionizmas yra visada agresyvus, netgi kosmose mąstantis „žvaigždžių karus“. Globalizacija pagal Vakarų civilizacijos pagimdyto globalizmo ideologiją yra problemas tik nukelianti, o ne jas išsprendžianti raidos kryptis.

Į būtinus klausimus dėl žmonijos išlikimo ir gyvenimo su šios plėtos krypties ribomis globalizmas atsakymo neduoda.

Čia reikia pasakyti svarbiausia: jei bet kuri pasaulio civilizacija pretenduoti į pasaulinį įsiviešpatavimą *gali*, ką, beje, ir daro, tai šitokios galimybės iš principo neturi nė viena, netgi pati stipriausia, pasaulio tauta, tai istorijos jau įrodyta. Tai pirmas ir pats stipriausias argumentas prieš *globalizmą*, kuris visais įmanomais ir neįmanomais būdais, kaip ir anksčiau komunizmas, įrodinėja savo perspektyvumą, galios vardan be atodairos naikindamas savo kultūrinį pamatą bei tą pamatą ginantį *nacionalizmą*.

Nacionalizmas taip pat ideologija, ir kaip toks gali tapti agresyvus imtinai iki imperializmo, ypač – jei ima tapatintis su civilizacine misija. Pavyzdžių daugiau negu reikia: ir rudasis nacių imperializmas, ir raudonasis bolševikų imperializmas, ir geltonasis maoistų imperializmas – visi jie tautinės kilmės.

Tačiau – ir tai yra antras fundamentalus argumentas prieš globalizmą, bet jau ir už nacionalizmą, – nacionalizmas imperializmu tapti gali tik tapęs valstybės ideologija, o šis procesas yra tautos rankose: demokratija numato partijų spektrą, kuriame nacionalizmas yra atstovaujamas vienos iš jų, o jos galimybė užgožti kitas politines grupes neįmanoma be kokių nors išorinių aplinkybių ar paskatų, dažniausiai – tautai ir valstybei padarytų ar daromų skriaudų ar spaudimo iš išorės. Jeigu nebūtų buvę okupacijos, lietuviškojo nacionalizmo masto mes nebūtume nė nutuokę, kaip jis išsiskleidė išsivaduojamaisiais 1988–1990 metų įvykiais.

Pagaliau trečias – grynasis nacionalizmo konstruktyvumo argumentas: jeigu sutinkame su tuo, kad tauta (tautos) yra pasaulio faktas nepriklausomai nuo to, kaip jį traktavo Stalinas, Hitleris, kokios nors šiuolaikinės raudonosios brigados ar šiandieniniai ES vadovai, tai jokia kita ideologija tautai kaip visumai neatstovauja adekvačiau už nacionalizmą. Globaliame

pasaulyje, kurio humanizmo atskaitos taškas yra netgi ne asmuo, o tik statistinis individas su tam tikromis juridizuotomis jo teisėmis aplinkai, jokia kita ideologija žmogaus asmeniui su jam prigimties teise suteikta savastimi nereprezentuoja pilniau už nacionalizmą. Trumpai tariant, nacionalizmas yra tautinės kultūros žmogaus humanizmas.

Savo humanistinį potencialą nacionalizmas visavertiškai išskleisti gali tik tada, kai turi galimybę nesusitapatinti su nacijos politine elgsena ir tikslais, t. y. turi galimybę likti tautos kultūros kūrimo ideologija. Šitai gali garantuoti tik pilnutinė demokratija. Nacionalizmas kultūroje – tai tautos, kurios ribos yra jos gyvenamoji teritorija (erdvė), jos istorija (laikas) ir jos kalba (atmintis), bendrumo jausmo ir įsipareigojimų visumai vertingumo supratimas ir jo palaikymas visomis kultūros kūrybai prieinamomis materialinės ir dvasinės raiškos formomis. Tai yra ir pasaulinė nacionalinės kultūros paskirtis, nes dvasinė tautos narių konsolidacija yra tas substratas, kuriame tegali tarpti vienaprasme ir atsakinga pilietybė, vedanti ir į pasauliui atsakingą valstybės veiklą. Kur sveika ir kūrybinga tauta, ten stiprus ir kūrybingas pasaulis.

Kad mūsų pasaulis sveikas – vargu kas drįstų tvirtinti labai entuziastingai. Tačiau vargu ar labai noriai sutiktų, kad plėtos ribos gana apčiuopiamai kelia esminę alternatyvą: ne besąlyginę žmogaus tvarka, o gamtos tvarka turėtų būti tolesnės pasaulio plėtos atskaitos taškas. Ar bandymas taip susivokti nepavėluotas, ar jo išvis neeliminuos praktiškesni ir mažiau pastangų reikalaujantys suvokiniai – klausimai tokie pat atviri, kaip ir žmogaus gyvenimas. Vieną išvadą mums rūpimu klausimu padaryti vis dėlto galima: jeigu neturime noro (arba galimybių) tapti kosminiais bėgliais, turime, kaip sakydavo Sigitas Geda, eiti taisyti savo tvoros, net jeigu dangus griūva. Kad ir koks blogas dalykas yra ideologijos, kad ir kiek žiaurių ydų turi ir globalizmas, ir nacionalizmas, gyvename ideologijų pasaulyje, o jame arba turi ideologiją, arba ideologija turi tave. Per politiką.

Mus kol kas valdo globalizmas. Kur ir kada gamtos baigtinumas atsivers būties tiesa taip, kad taptų akivaizdu visiems: gamta nėra begalinė, ji turi aiškias ribas ir metas į ją pažvelgti begalybės miglų neaptemdytu žvilgsniu. Kada gamta save apreikš vienareikšmiškai katastrofiškai, pasakyti negali niekas ne tik dėl to, kad negali žinoti, bet ir dėl to, kad tektų pripažinti, jog globalizmą sustabdyti ne tik reikia, bet ir galima.

Kas tai galėtų ir turėtų padaryti?

Atsižvelgiant į tai, kad liberalinės demokratijos šalių politiniai sprendimai su generaline šiandienos pasaulio plėtos kryptimi harmonizuoti ne mažiau sėkmingai, negu vadinamos valdomosios demokratijos šalių politinės linijos, kyla klausimas, kiek nacionalinės valdžios yra pajėgios ieškoti alternatyvų gamtos ir žmogaus resursų sekinimo politikai ir praktinei veiklai?

Įtampa tarp poliarizuotų Europos valstybių – Vokietijos, Vengrijos, Graikijos – rodo, kad galimybės vyriausybių lygiu gana ribotos: globalizmo net ir iki šiol sukurta pasaulio procesų reguliavimo sistema užtektinai konsoliduota. Vadinasi, išeičių ieškotina ten, kur pasaulio plėtros kelio mąstymas ne toks vienmatis – visuomenėse, tautose. Visuomeniniai judėjimai, tautiniai judėjimai, o ne partijos šiandien yra raidos alternatyvų paieškos žemė.

Baigiant apie globalizmo ir nacionalizmo ideologijų alternatyvumą pasakytina štai kas: ginčas dėl jų humanistinio potencialo dažniausiai paslepia svarbiausią mintį – mintį apie patį pasaulį, kuris neabejotinai turi būti kitoks. Išlaisvintas kapitalas pavergė žmogų. Kapitalą būtina sutramdyti.

Ką tos būtinybės akivaizdoje galiu padaryti aš – vienas iš septynių milijardų, norintis padėti Žemei nors savo tautos žemės ribose?

Galiu štai ką: kaip ir tada, devyniasdešimtaisiais, einant į laisvę, sakyti: taip, esu nacionalistas.

Tą patį galiu pasakyti ir šiandien: aš – nacionalistas.

Ir jausti, kaip į mane smigdamas lūžta globalizmas.

Geras jausmas. Ne tik teorinis.

II

IDEOLOGIJOS IR LIETUVYBĖ

Taigi: globalizmas negali be korporacijos (monopolizmo), pelno (komercializmo) ir (perteklinio) vartojimo. Be atodairos naudodamas resursus, jis žudo visą gamtinę aplinką, trims procentams Žemės žmonių suteikdamas galias disponuoti viskuo, visus kitus uždarydamas į skurdo ir beteisiškumo zonas.

Nacionalizmas be viso šito ne tik gali, bet ir siekia gyvenimo demonopolizavimo, dekomercializavimo bei tausojančio vartojimo, t. y. priešingų globalizavimui tikslų, pasiremdamas humaniškiausiu naujųjų laikų socialinės filosofijos suvokiniu – tauta, laikoma gamtinio ir socialinio pradų jungtimi bei svarbiausiu istorijos subjektu.

Paklauskim tiesiai: supranta ar nesupranta lietuviai, kad pasaulis šiandien surakintas tų dviejų ideologijų priešpriešos?

Lietuviai dviejų ideologijų erdvėje

Atsakyti galima tik taip: nesupranta. Nujauti nujaučia, tačiau iki viešojo mąstymo ir savivokos sprendinių problema, deja, neiškeliamą. Taip yra dėl dviejų priežasčių: suvokiantieji nutildomi, o nesuvokiantiesiems pakišamos kitos problemos.

Esama ir pseudoproblemos: globalizmas su visom savo neigiamom pasekmėm vaizduojamas veikias už Europos Sąjungos sienų, o ši rodoma kaip tautų, ypač mažųjų, gynėja bei gelbėtoja, ir jeigu ji dar ko nors neišsprendžia, tai tik dėl to, kad nacionalinės valstybės nėra pakankamai integruotos.

Suvokiantieji, kad ES yra globalizmo ideologijos perdirbamo pasaulio regionas, tildomi juos arba įtraukiant į europinės liberalinės demokratijos valdžios institucijas bei jas aptarnaujančius padalinius, provyriausybines organizacijas, programas, privilegijas ir pan., arba nutremiant „į užribį“ – marginalizuojant, kompromituojant arba paprasčiausiai nutylint, t. y. panaudojant liberalinės demokratijos cenzūrą. Problemos esmės neižvelgiantiems, bet vis dėlto nepatenkintiems esama *sistemas* būkle, viskas aiškinama esamojo momento sunkumais. Nacionaliniu mastu tai reiškia, kad problema tautos nereflektuojama, tad ji lietuviams neegzistuoja nei kaip vyriausybės, nei kaip visuomenės prievolė ginti tautos gyvastingumą bet kokioje pasauly susiklostančioje situacijoje.

Kokiais pavidalais problema vis dėlto apčiuopiama?

„Aukščiausiu“ nacionalizmo mintijimo lygmeniu laikytinas šiandieninio pasaulio ideologinių problemų traktavimas kaip *gėrio ir blogio susirėmimas*. Šios pozicijos ištaka yra garsioji Ronaldo Reigano tezė apie Tarybų Sąjungą kaip blogio imperiją. Tai buvo popstiliaus europinio racionalumo išprievartavimas, kurio dėka kapitalizmo ir komunizmo nesantaika iš principų lygmens pervesta į vertybių plotmę, ant Šaltojo karo aukuro sudeginant galimybę pasaulio mentalumą pagrįsti protu paremtomis nekintamybėmis – principais, vieninteliu susikalbėjimo garantu. Tai buvo pasaulio natūralaus vienijimosi proceso perdavimas globalizmui su jo vertybiniu voliuntarizmu, leidžiančiu rasti vis *naujas blogio imperijas*, lokaliniai karai prieš kurias baigėsi aiškiai fiksuotu pasauliniu civilizaciniu karu 2011 m. rugsėjo 11 d.

Apie globalizmo ir nacionalizmo priešpriešą Lietuvoje kartais jau bandoma kalbėti kaip apie *islamo ir krikščioniškojo pasaulių nesantaiką*, kylančią dėl vartotojiškų vertybių invazijos ir prievartinio jų brukimo islamo vienijamoms kitokio mentalumo tautoms, tačiau tai nelaikoma civilizacijų susidūrimu, taip pašalinant aiškesnius procesų skirties kriterijus.

Apie tai, kaip globalizmas ir nacionalizmas susiduria *žmogaus teisių* lygmenyje, nesama net užuominų, nes būtent ne tauta, o individas globalizmo ideologijoje laikomas visų procesų atskaitos tašku ir pažangos kriterijumi.

Teigti, kad Lietuva mato save globalizmo keičiamame pasaulyje jei ne planetariniu, tai bent jau civilizaciniu lygmeniu, nėra jokio pamato: tokio poreikio viešojoje sąmonėje paprasčiausiai nėra.

Lietuviai krikščionybės erdvėje

Europos tautų kultūros išaugo ir subrendo krikščionybės vienijamos. Pati Europa yra jos etnosų ir tautų kultūriškai interpretuota krikščionybė. ES konstitucija krikščionybę pašalino net iš Europos ištakų sąrašo.

Ar reflektuoja lietuviai savo padėtį prieštaringame šiandieninės krikščioniškosios Vakarų civilizacijos pasaulyje?

Krikščionybė Lietuvoje šiandien mąstoma katalikų tikėjimo pavidalais: teoriniu aspektu – kaip katalikų tikėjimo istorinės ir šiuolaikinės problemos, praktiniu – kaip katalikybės istorinio kelio Lietuvon, katalikų bažnytinės organizacijos įsitvirtinimo ir katalikų tikėjimo priimtumo ir paveikumo tikintiesiems klausimai.

Kadangi daugelis naujausių tyrimų kryptingai finansuojami geresniam ES integracinių procesų pažinimui, tautų ir religijų santykių klausimai, kaip ir XX a. ateizmo epochoje, apmąstomi dažniausiai tų santykių dekonstravimo ir degradavimo aspektais. Lietuvoje ši tendencija slepiasi po katalikybės ir nuasmenintos tautos santykių metafizika, todėl iš esmės ne kažin kiek teprisideda ir prie istorinių, ir nūdienių lietuvių tautos religinio tikėjimo turinio ir jo problemų pažinimo ir apmąstymų brandos.

Tuo tarpu klausimų daugiau negu reikia. Ar šiandieninį Lietuvos katalikybės pobūdį tebesąlygoja mentalumas, lėmęs vėlyvą – paskutiniųjų Europoje – lietuvių apsikrikštijimą? Ką šiandieninėje lietuvių katalikybėje lemia ta aplinkybė, kad šalia Lietuvos visą laiką buvo itin stiprios ir agresyvios katalikybės šalys Lenkija? Kas lėmė Reformacijos Lietuvoje pobūdį ir pralaimėjimą? Kodėl Lietuvos katalikų bažnyčia tokia tautiškai pasyvi? Ar katalikybė pajėgi tapti naujų lietuvių tautos kartų tikėjimu?

Europoje gilėjant sekuliarizacijai (apie pusę gyventojų visose 28 ES šalyse yra netikintys, beveik ketvirtadalis mano nesant ne tik Dievo, bet ir jokios dvasinės galios) Lietuva šiuo požiūriu savo realios padėties nežino nė apgraibom. Tenkinamasi buitinėm pastabom apie atgyjantį tikėjimą, jaunimą kaip Bažnyčios viltį ir pan. Visuomenės socialinė atskirtis, teisinis neįgalumas ir nejautra žmogui kaip asmeniui, matyt, yra tos aplinkybės, kurios kerta žmonių dvasinius ryšius, taigi ir tikėjimą. Katalikų bažnyčia Lietuvoje visada buvo daugiau socialinės jungties būdas, todėl gal neverta stebėtis, kad gryniosios dvasinės jungties lietuviai vis dažniau ieško Rytų tikėjimuose arba krikščionybės sektose. Ne naujiena ir perėjimai į islamą.

Santykiai su kitomis katalikiškomis tautomis ir valstybėmis kaip specifinė problema, galinti paryškinti ir paskaidrinti ne tik santykius tarp kaimyninių tautų, bet ir tarp valstybių, nelaikomi specialių tyrimų reikalaujančiu darbu. Tokia pozicija lemia, kad mes visiškai neskiriame lenkų ir lietuvių katalikybės kultūrinių laukų. Dvasinio gyvenimo palaukėms

palikta Reformacijos istorija ir evangelikų liuteronų šiandieninis religinis gyvenimas. Apie stačiatikybę kalbėti beveik nepriimta. Dėl to, kad už sienos Rusija – buvusios blogio imperijos dukra?

Vatikano kaip katalikybės institucinio centro santykiai su Lietuvos arkivyskupijomis kaip katalikų bažnyčios organizacijos padaliniais bei Vatikano ir Lietuvos tarpvalstybiniai santykiai viešojoje erdvėje nenagrinėjami. Tai, matyt, lemia ir mūsų valstybės vadovų ir pareigūnų vizitų pas Romos katalikų bažnyčios vadovą pobūdį – tikišinį, o ne valstybinį. Nors Lietuva turi ne vieną institucinio pobūdžio klausimą, kurį reikėtų aptarti su Popiežium kaip Vatikano valstybės galva. Be kita ko – ir Lisabonos sutarties (ES konstitucijos) nuostatą dėl krikščionybės paveldo kaip europinės civilizacijos ištakos neformalaus traktavimo: tai ne ES komisarų, o visų ES šalių, taip pat ir Lietuvos, piliečių bei tikinčiųjų kompetencijos klausimas.

Apibendrinant lietuvių savivokos padėtį savo civilizacijoje per aukščiausią kiekvienos civilizacijos jungtį – tikėjimą ir religiją, galima pasakyti: mus beveik be užkardų veikia globalizmo civilizaciniai iššūkiai ir postūmiai, tačiau kaip su religijos ir tikėjimo pagalba sustiprinti tautos savivoką ir savitaigą pasaulyje stiprėjant globalizacijai, iš esmės nekalbama. Tik proginiais atvejais jau galima išgirsti ganytojišką žodį, ginantį tautos krikščioniškąjį gyvenimo būdą.

Mirtina globalistinės ideologijos primetinėjamos civilizacijos kova su kitais civilizacinės galios centrais vyksta mūsų akyse, ir mes joje dalyvaujam. Ne tiek suprasdami, kiek nesuprasdami.

Lietuviai lietuvių tautoje

Jeigu dėl savo konjunktūrinių baimių ir ideologinių prieštaraų *tautos* kaip *teritorinio*, *istorinio* ir *kultūrinio* (*kalbinio*) vienio neatiduosime į Europos Sąjungos vadovų projektuojamus sąvartynus, bet tas apibrėžtis laikysime tautos materialiaisiais pamatais, tai dvasiniais turėsime pripažinti į tą pamatą besiremiančių žmonių *vienybę*. Vienybė kaip dvasinis veiksmas yra įmanomas tik tada, kai žmonės jungia vienas *idealas* ir bendra *ideologija*. *Politika* yra jų įgyvendinimo paieška.

Lietuva, kaip ir visa Europa, šiandien perskelta dviejų ideologijų su visiškai kitais idealais ir politikom. Viena jų yra globalizmu tapęs *liberalizmas*, kita – tautų savigynos priemonių ieškantis *nacionalizmas*. (Visos kitos ideologijos šiandien yra tapusios tik šių dviejų pasaulėžiūrų hibridais – tautų politinės kultūros išugdytais mutantais.) Jų susirėmimas negailestingas, nes tai jų gyvybės ar mirties klausimas, o dėl išlikimo kovojama iš paskutiniųjų.

Šiandien Lietuvoje, kaip ir visoje Europoje, dominuoja liberalizmas, savo priemonėmis brutaliai įsitvirtinantis visose gyvenimo srityse. Nacionalizmas užima gynybines pozicijas. Jų apraiškos visokeriopai slopinamos. Tačiau kai kuriose Europos Sąjungos valstybėse – Vengrijoje, Lenkijoje, Vokietijoje (Britanija visada buvo ne besąlygiškai lojali ES politinės valios štabui – Europos Komisijai) – jos stiprėja iki nacionalinio elgesio lygmens.

Lietuvių tautos himnas, kviečiantis vienytis *vardan tos Lietuvos*, visada buvo nevienaprasmis. Giedodami jį lietuviai dar turės suprasti, kad vienybė šiandieniniame pasaulyje įmanoma tik su tais, kurie yra už tautos ateitį, o ne jos žūtį, lygiai kaip Jono Basanavičiaus karta Vinco Kudirkos himnu kvietė vienytis ne unijoje lietuvius pribaugti, o iš unijinių pinklių išvesti norinčiuosius.

Tauta lietuvių savivokoje yra ne tik fundamentali, bet ir sakrali sąvoka. Tą kokybę ji įgijo, kai lietuviškai dar kalbanti lietuvių dalis ėmė telktis XIX amžiuje, o XX amžiuje du kartus atkūrė savo valstybę – ne lenkiškai kalbančios „bajorų tautos“, o etniniu pagrindu augančios tautos Respubliką. Etninės tautos valstybingumo koncepcija lemtingai sąlygojo visą XX amžiaus Lietuvos istoriją, sukurdamą ne vieną dramatišką situaciją, tačiau kitu atveju apie lietuvių šiandien jau būtų tekę kalbėti kaip apie buvusią tautą, sočiai pamaitinusią kaimyninę Lenkiją bei germaniškąją Prūsiją. Kai šiandien polonofiliškieji „istorinės Lietuvos“ apologetai niekinamai sako, kad Lietuva sukurta iš žodžio, jie nė nesuvokia, kokį pagiriamąjį žodį sako lietuviams: kone tūkstantmetį iš savo kalbos, istorijos ir žemės varytieji ir nutautusių didikų bei bajorų luomus praradusieji pagaliau tarė autentišką lietuvišką žodį ir atkūrė valstybę su tautos prigimtaine kalba! Jeigu kas aprašytų šitą revoliucinį išsiveržimą istorijon kaip dvasios polėkį, o ne įvairių jėgų sąveiką!

Niekuo kitu, kaip dvasios aktu, nepavadinsi ir Vilniaus Didžiojo seimo, kurio kalbose Lietuvos valstybė greičiau oazės mirasas negu realus veiksmų projektas.

O Vasario šešioliktoji? Ar ji tuo metu kas nors daugiau negu į žodžius suspausta Didžiojo seimo viltis?

Tačiau tai yra gairės, kurios pamažu pildosi konkrečių darbų, netgi žygių bei pergalių ir karo, ir diplomatinuose frontuose. Lietuviai imasi darbų, daugelis jų stebėtinai produktyvūs, tačiau ar ne vertingiausias yra dvasios ugdymo darbas – lietuviškojo patriotizmo ugdymas, – to patriotizmo, kuris šiandien gęsta su paskutiniąja Pirmosios Respublikos karta?

Pagaliau – ar ne dvasios žygis yra valstybės atkūrimas 1990-aisiais – tikras paminklas Pirmosios Respublikos dvasiai ir testamentas visoms šiuolaikinėms kartoms?

Dvasios pakilimu laisvėn pasišviesdama kelią į savo galutinį subrendimą – gyventi nepriklausomoje savo nacionalinėje valstybėje – lietuvių tauta viską – ir *savo žemę*, ir *savo istoriją*, ir *savo kalbą* – vėl turi atsiimti iš nebūtin traukiančios globalizmo juodosios skylės.

Kaip šie esminiai tautos dėmenys egzistuoja mūsų sąmonėje?

ŽEMĖ (VIETA). Principas aiškus – Lietuva, jeigu ji nori būti pasaulyje apskritai, yra ir turi būti savo etninės žemės, savo istoriniame areale. Tačiau tikrovė tokia, kad dideli jos istoriniai plotai jau užkloti kitų etnosų ir priklauso kitoms valstybėms, o Europa Lietuvą tebelinkus matyti per 1791 metų Lenkijos Respublikos konstitucijos straipsnius – dėl savivaldos autonomiškumo purkštaujančią Lenkijos trečiąją žemę – Lenkijos provinciją. Štai kodėl 1920 metų Taikos sutartis su Rusija, pripažįstanti Lietuvos valstybę jos etninės žemės, yra ir svarbiausias Pirmosios Respublikos diplomatinis laimėjimas, ir principinės reikšmės tarptautinis jos naujausios istorijos juridinis faktas, nepriklausomai nuo to, kaip ji būtų linkusios interpretuoti įvairios politinės konjunktūros.

Didžiausias naujųjų laikų Lietuvos pralaimėjimas – lenkiškoji Vilniaus ir visų Lietuvos pietryčių okupacija, beveik visų vienareikšmiškai pripažįstama buvus brutaliu imperialistiniu Lenkijos veiksmu. Kiek prie šios tragedijos prisidėjo pačių lietuvių mentalitetas, strateginis mąstymas, interesai ir organizacinės problemos – beveik netyrinėta, nors tai galėtų būti labai rimta mūsų ateities mąstymų bazė.

Sostinės „sugrįžimo“, kaip jis apibūdinamas Lietuvos historiografinėje literatūroje, interpretavimas kaip Stalino dovana ar kompensacija už Lietuvos okupavimą gali būti priimtinas nebent tiems, kuriems nieko nereiškia niekada nedenonsuota 1920 metų sutartis. Kol tarptautinė teisė galioja tik kaip stipriojo teisė, lenkų okupuotosios Pietryčių Lietuvos dalies grąžinimas 1939 m. TSRS valia yra teisėtas labiau, negu regiono okupacijos įteisinimas Vakarų valstybių pastangomis per visą Lietuvos 1918–1940 metų laikotarpį.

Vilniaus ir Vilniaus krašto byla neužbaigta iki šiolei. Lietuvos valdžios neskiria pakankamai dėmesio nei Lietuvos pietryčių slavakalbių problemoms, nei Lenkijos „kresų“ politikai, kurios dėka dalis Lietuvos ir šiandien valdoma iš Varšuvos akivaizdžiau negu bolševikinės okupacijos metais iš Maskvos vykdant rusifikavimą. Lietuvos pietryčių polonizavimo politika remiama didžiulėmis Lenkijos finansinėmis injekcijomis.

Lietuvos vakaruose pastebimas tylus krašto *memellenderėjimas*. Rytuose stiprėja *rusizmas*.

Kova dėl savo žemės netgi Lietuvos Konstitucijos aprobuotose sienose Lietuvai nebaigta iki šiol.

Lietuvių kova dėl žemės savo valstybės viduje, kur užsienio poveikis lietuvių gyvenimui buvo ribotas, vyko nepaprastai sėkmingai. Žemės reforma, kurios tikslas buvo

sulenkėjusios bajorijos eksproprijavimas, leido išdalinti žemę anksčiau jos niekada neturėjusiems, visų pirma nepriklausomybės kovų savanoriams. Dvarams buvo palikta teisė disponuoti ne daugiau kaip 80 hektarų žemėvalda. Taip buvo aktyvizuota ir į žemės ūkio gamybą įtraukta praktiškai visa darbinga Lietuvos jėga. Per 20 nepriklausomybės metų tauta sukūrė stabiliausią Europoje valiutą – žemės ūkio gamyba paremto ekonominio ekspansyvumo kokybės ženklą.

Bolševikinės okupacijos metu įvykdytas pirmas toks pasaulyje eksperimentas (tiksliau – eksperimento dalis) – prievartinis žmonių nuvarymas nuo žemės panaikinant žemės nuosavybės teisę. Tai žmogų ir žemę susvetimino absoliučiai: juridškai, socialiai, psichologiškai, mentaliai. Estetinis ryšys išliko, jis transformavosi į žmogaus ryšį su gamta.

Atkūrus nepriklausomybę ir atstačius nuosavybės teises jos suprastos *realistiškai* – kaip fizinis žemės turėjimas: „nuosavybė šventa“; kad ir šventa, ji vis dėlto prekė. Žemės išvalstybinimas, vadintas žemės reforma su jos daugkartiniais pataisymais bei iš principo ydinga restitucijos nuostata Lietuvą šiandien pavertė pasiklydusia savo laukuose ir miškuose, vieni kurių lengva ranka parduodami supirkėjams, laukiantiems teisės parduoti žemę užsieniečiams, kiti dar lengvesne kerta ir transportuojami į visas lietuvišku mišku suinteresuotas šalis. Jeigu Pirmoji Respublika turėjo teritorinių problemų vien valstybės santykiuose su kaimynais, tai šiūdienė Respublika didžiausias problemas turi viduje – žemės laisvo pardavimo problema jau dabar ryškėja kaip teritorijos perpirkimo (Izraelio atvejis) grėsmės, ypač – pietryčių Lietuvoje, Sūduvoje ir Mažojoje Lietuvoje.

ES reikalavimas suteikti teisę žemę Lietuvoje įsigyti užsieniečiams sukūrė niekada istorijoje dar nebuvusią grėsmę.

LAIKAS (ISTORIJA). Vienas svarbiausių lietuvių mąstysenos klausimų – ar pasaulio ir apskritai gyvenimo trukmė suvokiama cikliška, ar linijiška, o jeigu jau dominuoja linijinis laiko matavimas, tai nuo kada jis tokiu tapo. Atsakyti į šį klausimą – tai suvokti, kada ir koku laipsniu krikščioniškasis (civilizacinis) pasaulėvaizdis ėmė dominuoti gamtameldiškajam ir su kokiais gyvenimo būdo pokyčiais tai susiję. Tai ne tik teorinis klausimas: cikliškoji savivoka orientuoja į mąstymo empirizmą, linijinė – į racionalizmą, o jie sąlygoja skirtingus gyvenimo būdus ir stilius, kuriuos galima apibūdinti kaip *žodžio* ir *rašto* kultūras. Lietuvių tautai tai reikšmingi savęs pažinimo ir savęs kūrimo principai. Civilizacinės pažangos pamatas Europoje iki XXI amžiaus buvo rašto kultūra. Daikto ar reiškinio faktiškumo paliudijimui raštu tolydžio tampant nauja problema (garsieji slapčių duomenų išviešinimo skandalai ir kt.) galimas žodžio kultūrinis renesansas vis dėlto, atrodo, nepajėgs sumenkinti informacijos fiksavimo rašytiniais ženklais principinės reikšmės, todėl lietuvių tapsmo rašto kultūros tauta klausimas ir toliau liks jos intelektinės ir dvasinės brandos kriterijum ir tikslu.

Lietuvių apsisprendimas valstybę atkurti etniniu pagrindu ir etninėse žemėse buvo iššūkis savo pačių faktinei istorijai, per kurią savo viltis Lietuvą vėl matyti savo valdžioje puoselėjo lenkų nacionalistai, planavę Didžiąją Lenkiją – Europos centrą tarp Rytų ir Vakarų. Tas iššūkis nulėmė ne tik tolesnius Lietuvos santykius su kaimyne, bet ir su savo pačių istorijos supratimu: apsibrėždami etniškai, lietuviai iš dalies atsiribojo nuo savo unijinio periodo, tikrąją istoriją ir tikraisiais savo herojais paskelbdami ikiunijinius laikus ir iš unijų bandžiusius išvaduoti Lietuvos valdovus. Iš čia – didysis lietuvių dvasinis paradoksas: stengdamasi tapti kultūringa krikščioniškosios civilizacijos tauta, tačiau savo istorijos atskaitos tašku laikydama pagoniškosios imperijos didybę, Lietuva suteikė galimybę praeities kultūros lytims stabdyti krikščioniškosios kultūros įsitvirtinimą.

Nepaprastos svarbos aplinkybė buvo ir tai, kad Vakarų Europos civilizacijos variklis katalikybė, lenkų priimta kaip nacionalinė ideologija, nuo pat pirmųjų Lenkijos santykių su Lietuva dienų buvo pajungta lietuvių besąlygiško nutautinimo veiksams („Dievas danguj kalba lenkiškai“), Lietuvą pirma atkirsdama nuo lietuviško rašto (Lietuvos teritorijoje pirma pasirodė rusinų, o ne lietuvių knyga; pirmoji lietuviška knyga išspausdinta už Lietuvos administracinių ribų), o paskui – ir nuo kalbos (net pirmuosiuose nepriklausomos Lietuvos seimuose Kaune dar kalbėta lenkiškai, rusiškai, žydiškai, kadangi lietuviškai kalbėti Tautos išrinktieji nemokėjo).

Atrasti savo istorijos vedamąją liniją buvo problema ne tik dėl dviprasmiškos padėties, kurion per unijas su Lenkija pateko Lietuva, ne tik dėl to, kad Lenkijos katalikų bažnyčia lietuvių nutautinimo politiką vykdė su kryžiaus žygių patirties nuoseklumu ir žiaurumu, bet ir dėl to, kad buvo sunku rasti pačių lietuvių imperialistinės veiklos prasmę. Kai cinikai klausia, ar imperija kurta, kad žemaitukus Vytautas galėtų pagirdyti Juodojoje jūroje, o patriotai atremia, kad lietuviai užtvėrė kelią į Europą mongolams, Lietuvos istorijos prasmės neparyškėja.

Neišryškina jų nė viena iš trijų ribinių Lietuvos istorijos apžvalgų – nei A. Šapokos, nei J. Žiugždos, nei A. Eidinto redaguotosios versijos. A. Šapoka nepretenduoja į ką nors daugiau, kaip skaitytojui suprantamą lietuvišką „faktų“ sisteminių išdėstymą ir valdovų pristatymą. J. Žiugžda, kaip to reikalauja marksistinė ideologija, Lietuvos gyvenimą persmelkia *klasių kova* ir godojamojo komunizmo artėjimo propaganda. A. Eidinto komanda Lietuvą mato europinės civilizacijos kultūrinama paskutiniųjų Europos pagonių gyvenimo vieta, kurios aborigenai vis dar šiaušiasi prieš savo geradarius lenkus.

Gal iš tiesų istorijoje ieškoti prasmės – kvailių darbas, ir kas gražiau ir įtikinamiau papasakos savo pasakėlę, tas ir bus tikrasis istorikas?

Visi įvykiai yra kokių nors siekių paliudijimas, bent jau užuominos į juos. Tai ar bent jau nuojautos, ką darė lietuviai nepriklausomai nuo to, kokie vadai juos vedė, kokie grobikai juos vergė ar kokie draugai juos išnaudojo, – gal bent jau kaip nuojautą tą mūsų tautos generalinį istorijos siekį galėtume iškelti į dienos šviesą?

Jeigu istoriją sieji su vardais ar įprastais istorikams chronologiniais įvykiais, tų vedamųjų linijų gali rasti visokių. Tačiau jei nori rasti kažką, kas kiltų į mus iš seniausių laikų ir nenutrūktų, nedingtų iš akių nė viename istorijos tarpsny, yra tik viena lietuvių istoriją į vienumą telkianti, visa ir visada persmelkianti galia – *laisvė*. Vienintelė niekada niekur nedingusi, visus visada kėlusi ir prasmėn jungusi lietuvių istorijos galia yra *laisvė*. Nes iš visų pusių juos supo *nelaisvė*.

Laisvė lietuvių ir seniausiais laikais, ir dabar suprantama vienodai – kaip *asmeninė nepriklausomybė*, ir ne bet kokia, o konkreti – *fizinė*. Ne krikščioniškai artikuliuota, struktūrizuota ir sumodeliuota į valstybės juridinių substancijų struktūras, o konkreti – kaip Lietuvos statutuose: už medį – trys kapos grašių, už pono galvą – tavo ir tavo šeimos galvos, o visa kita – galima. O kas laisvam žmogui uždraus gėrio paieškoti kuršių krašte, kaip ir po tūkstantmečio – Londone ar Dubline? Kodėl laisvas žmogus turi paklusti savo neaiškias kalbas apie Dievą varinėjančiam kryžeiui? O jei kas nenori padėti nuo atėjūno apsiginti, – kodėl jo neparaginti jėga? Tai užkariavimas? Koks užkariavimas, jei nieko neplėšiu, nedeginu, nežudau? Visa lietuvių imperijos istorija – tai laisvės kovų nuo krikštytojų istorija? Toks motyvas visai įtikinamas visoje *ginties bendruomenės* telkimo ir veikimo istorijoje, kuri užsibaigia taip pat stichiškai, kaip ir prasideda – iš esmės nieko Lietuvai po Žalgirio mūšio neduodančia taikos sutartimi. Ne valstybę stato, o nuo pavergėjų ginasi Vytautas ir jungdamas naujas tautas, ir atmušinėdamas totorius, ir nepasiimdamas karūnos. Valstybė kaip modernus naujųjų laikų padaras netelpa netgi Jogailos galvon, nors šis praktiškesnis ir nueina už kuriom, tegul ir naiviai tikėdamasis Lenkiją prijungti prie Lietuvos. Užtat ir nekenčiamas ištisų kartų kaip netikras lietuvis.

Jis iš tiesų *netikras* – pradeda Europai, o ne Lietuvai iki šiol garsią Jogailaičių dinastiją. Gi Vytauto linijai toliau atstovauja didikai ir bajorai, per valdžios tėvonijose kasdienybę vis giliau klimpstantys į lenkiškąją socialinę organizaciją ir kultūrą, tik per seimų *liberum veto* vėl iškylantys į prigimtines laisvės erdvę, kol jos išsklaidą – valstybės anarchiją – pagaliau užantspauduoja carai.

Laisvė ir jos siekimas iki užsimiršimo eiti į horizontą statant pilis ir kaunantis su kas tik papuola ir – kita vertus – būti vidujai laisvu net nelaisvėje, užmirštant viską – papročius, kalbą, namus, – tokia ta mūsų laisvės be atodairos kaina, kuria kaip savo istorija mokam mes sau ir savo ateičiai netgi šiandien.

Gražių puslapių prirašyta tos laisvės siekėjų – ir Žalgiris, ir Partizanų karas po karo, ir Baltijos kelias, ir dar kitų.

Dar daugiau – baisiai žiaurių. Tai masiniai bėgimai iš Tėvynės, nekaltai vadinami emigracija, tai plėšimai su žudymais toje pačioje Tėvynėje ir bėglystėje, kūdikių gimdymai tiesiai į duobę, žudymai vos spėjus gimti, draugės ketvirčiavimas pasikvietus pažaisti, išprievartautosios gyvos sudeginimas automobilio bagažinėje. Visa tai praeis, nors neužsimirš, liks kaip epochos siaubas, vienokiu ar kitokiu pavidalu lydintis mus per visą mūsų istoriją. Ar mes su juo ir pasmerkti mirti? Kaip su savo laisve?

Kai supranti, kad tikroji mūsų istorija yra ne karalių, kunigaikščių ar prezidentų istorija, o barbariškai suprastos laisvės sklaidos istorija su ja išrašančiais lydimaisiais reiškinais – *nutautėjimu*, *išsivietinimu* ir *nužmogėjimu*, gal bent kaip siekinys dar gali būti iškeltas suvokimas, kad mes turime dar vieną didelį šansą – kuo greičiau tapti bent rašto kultūros tauta? Rašto kultūra individą suasmenina, o tai jau prielaida šiuolaikiniam tautiniam susipratimui ir apsisprendimui.

ATMINTIS (KALBA). Vieta, esminė būties sklaidos buvimu sąlyga, laikas kaip būties sklaidos trukmė, ir abu būties parametrus sujungianti *atmintis* šį būties subjektą objektyvuoja *asmeniu*, galinčiu turėti begalę savybių ir bruožų, daryti gausybę sprendimų ir veiksmų, t. y. galinčiu turėti galimybę tapti *savo pasaulio*, arba *kultūros*, kūrėju. Atmintis kaip gimties vietoje per savo buvimą (istorijos) laiką sukaupto gyvenimo būdo (kultūros) patirtis palikuonims perduodama sutartiniais garsais (kalba) ir ženklais (raštu).

Kad kalba yra aukščiausia tautos kultūros lytis, lietuviai supranta lėtai ir kankinamai. „Aušra“ yra pirmas visiškai aiškus to bandymo paliudijimas.

Tą vertybę dar iki „Aušros“ buvo akcentavę Reformacijos laikų dvasininkai, naujųjų laikų svetimų kraštų kalbininkai, skubėję fiksuoti lietuvių kalbos kaip seniausios, be to, mirstančios Europos kalbos faktus ir subtilybes. Tą faktą sukilimuose ir rašto draudimuose jau buvo atradę patriotai. Kalba buvo radikalus atsiribojimo nuo lenkų kultūros ir lenkų kalbos būdas, tą vaidmenį nepriekaištingai atlikęs ir pirmuoju nepriklausomybės dešimtmečiu. Ji tapo vieninteliu priimtinu nacionalinės kultūros apdaru, ir literatūrinės kalbos puoselėjimo darbą dirbo visi – pradedant Respublikos Prezidentu, baigiant kaimo mokytoju. Radosi gvardija kalbininkų, pradėtas nacionalinio masto darbas – Didžiojo (visuotinio) lietuvių kalbos žodyno kūrimas, tęstas per visą bolševikinę okupaciją ir baigtas jau tik prieš pat Europos Sąjungą. Pirmosios Respublikos metais didžiausi literatūrinės kalbos kūrimo laimėjimai pasiekti grožinės literatūros dėka. Okupacijos metais literatūrinė kalba praturtinta plėtojant mokslų terminiją. Kovos už kalbos kultūrą pretekstu susiformavo stiprus kalbos apsaugos judėjimas. Kalbos kaip kultūros formos samprata neneigta ir okupacinės valdžios

ideologų, tikintis laikui bėgant neliksiant pačių lietuvių kalba kalbėti norinčių žmonių. Nieko panašaus neatsitiko. Dar okupaciniame parlamente, spaudžiant nacionalinio išsivadavimo judėjimo įgaliotiesiems asmenims, buvo priimtas lietuvių kalbos kaip valstybinės kalbos įstatymas.

Nepriklausomybę atkūrusioje Lietuvoje lietuvių kalbos padėtis pasikeitė radikaliai: okupacijos metais į ją kėsinosi naujausių laikų rusintojai, o išsivadavę patys lietuviai į savo kalbą ėmė žiūrėti su panieka – kaip į netinkamą bendrauti viešojoje erdvėje. Bent vieno užsieniečio buvimas visą auditoriją perjungia į bendravimą anglų kalba. Net raginami kalbėti lietuviškai Lietuvos pareigūnai iš ES tribūnų kalba angliškai. Visi televizijos dainų konkursai – tik anglų kalba. Pieno nuo lūpų nenusivaliusi moksleiviukė porina nedainuosianti lietuviškai, kad nebūtų panaši į kaimietę. Randasi net „teoretikų“, reikalaujančių atsisakyti bet kokio bendrinės kalbos norminimo – viskas, girdi, ir kalboje susiklostysią savaime, kaip ir visoje „laisvojoje rinkoje“.

Kodėl lietuviai taip lengvai atsisako savo gimtosios kalbos? Istorijos kupra?

Kokia kalba su gausiomis savo pilių tarnybomis ir įgulomis galėjo kalbėti lietuvių karvedžiai, jei tų pilių per visą rytų pasienį būta vos ne kas pusšimtis kilometrų – gero dienos žygio atstumu? Ar mažesnis užkariautojų skaičius galėjo būti ta pirminė lietuvių kalbos nužeminimo Kunigaikštystėje priežastis? Jeigu ir taip, tai ji tegalėtų būti laikoma materialiaja istorinio lietuvių išėjimo iš savo kalbos prielaida.

Ne mažiau svarbus ir idealusis aspektas. Verta atkreipti dėmesį į lietuvių ir lenkų pilių pobūdį: lietuvių pilys gynybinės – milžiniški asketiški, tik vėliau prabanga kiek sušvelninti statiniai; lenkų pilys reprezentacinės – prabangos ir puikybės rūmai. Pirmos iš esmės žodžio kultūros židiniai, antrosios – rašto tvirtovės su bibliotekomis, muzikos ir šokių salėmis, bažnyčiomis. Ar agresyvų rašto kultūros ir psichologinį, ir socialinį spaudimą buvo įmanoma atlaikyti *Lietuvos, drąsios šalies*, protėvių žodžio kultūrai? Tai klausimai, į kuriuos atsakymų dar nėra, nes jie nėra nekelti dar.

Istorinių lietuvių kalbos pažeminimo faktų galima rasti su kiekvienu nauju Lietuvos istoriniu amžiumi, tačiau principinę reikšmę turi dvi aplinkybės: slaviakalbių rusinų kraštų prijungimas ir politinis vienijimasis su itin agresyvia slaviakalbių lenkų kultūra. Abi jos yra lietuvių kalbai priešiški viešieji išoriniai veiksniai. Kartu su vidine – fizinės laisvės viršenybiškumo visoms kitoms vertybėms – nuostata jie *išsिताutininimą ir nutautėjimą daro nenutrūkstančia visų lietuvių kultūros epochų linija*.

Išsiveržimo iš lenkų kultūros gravitacinio lauko ir lenkų kalbos kaip lietuvių polonizavimo priemonės tolydžio darosi visų bent kiek kultūrą kaip nepriklausomybės dvasinę erdvę suvokiančių Lietuvos žmonių mąstymų generaliniu siekiu. Visišku pozityvu ji

iš istorijos lietuviškojo bevardiškumo iškyla 1918 metais ir, vartaliodamasi tai per lenkiškas, tai per rusiškas pretenzijas bei įtakas, šiandien vėl nyra į Europos Sąjungos angeliškąją svetimkalbybę, šį kartą Lietuvai dar neregėtu išsivietinimo mastu paliekant net savo gimtąją žemę (milijoninė migracija; dar be leidimo užsieniečiams pirkti Lietuvos žemę trečdalis jos teritorijos supirkta slapta). Atkurti tautą ir valstybę šį sykį bus sunkiau negu visais buvusiais laikais.

Gynybinių pilių žodžio kultūrai savo rašto nereikėjo. Raštas buvo reikalingas valdomiesiems slavams. Ja ir parašyti fundamentalieji Lietuvos valdovų teisės aktai – Statutai, ir tai tik Reformacijos idėjoms veikiant. Ar nuostabu, kad lietuvių rašytinė tradicija formavosi sunkiai, o raidynas buvo pilnas atsitiktinių ženklų ir niekam tikusių skolinių. Šioje tėkmėje – ir toks kultūros fenomenas, kaip *graždanka* – lietuvių raštas rusiškąja *kirilica*.

Vincas Kudirka sukūrė lietuvių kalbos fonetiką tobulai atitinkantį raidyną: vienas garsas – viena raidė. Nebeliko jokių cz (= č), rz (= ž) ir kitų panašių konstrukcijų. Tai buvo ir atsiribojimo nuo lenkų kalbos būdas. Tai buvo svarbus nacionalinis laimėjimas. Dabar jį įnirtingai bando sunaikinti penktoji kolona.

Didžiulės problemos lietuvių raidynui kyla skaitmeninėje eroje, kuri beveik sutapo su išsivadavimu ir valstybės atkūrimu. Angliškoji rašyba, nepripažįstanti jokių diakritinių ženklų, kaip škalvas iš elektroninės erdvės nupūtė visas š, ž, è, ė, ą, ū, į. Lietuvių kalba duslėja, tįsta ir sproginėja, užuot skardžiai moduliavusi tiek balse, tiek priebalse, lietuvių kalbai teikiančias erdves ir melodingumo. Elektroninis greitraštis, ypač SMS žinutės, ignoruoja sintaksę ir gramatiką, kuria elektroninės kalbos mutantą, kuriame plūduriuoja tik lietuvių kalbos liekanos, apsuptos slengo ir buvusios lietuvių literatūrinės kalbos rašybos užuominų.

Dėl visų minėtų ir čia nemintų priežasčių lietuvių kalba jau dabar kartu su latvių, estų, moldavų kalbomis yra sparčiausiai nykstanti Europos Sąjungos kalba.

Lietuvių daugumai tai nė motais. O kalbos griovėjai siautėja laisvai.

Lietuviai prie būties ribos

Abu – ir XIX, ir XX amžių pabaigos – Lietuvos valstybės atkūrimo judėjimai buvo nacionalistiniai.

Nacionalizmas iš principo yra optimistinė ideologija. Ji postuluoja nuostatą, kad vieninga, ryžtinga ir darbšti žmonių bendruomenė gali viską, kas žmonių galioje.

Globalizmas iš principo pesimistinis – žada bendrąjį gėrį ateityje ir tik kai kuriems, *sėkmingiesiems*. Jis primena europinio milenio ideologiją – kiekvieną naują tūkstantmetį

sieti su viltimi, kad nuo jo stos naujas švarios tiesos ir visuotinės meilės metas. Arba komunizmą, vis liūdniau žadėjusį gėrio karalystę artimiausioje ateityje.

Abu lietuvių atgimimai skendi ryto šviesoje. Jie iš vidaus spinduliuoja būties šviesą ir reflektuoja ją lengvai, netgi žaismingai. Atrodo: nėra kliūčių tam, kuo tiki. Anksčiau ar vėliau Lietuva įrems galvą į pasaulio padangę.

Laikoma, kad nacionalizmo lyderiai yra vidurinėsios klasės šviesuoliai, telkiantys į judėjimą visus, kam svarbus valstybės kūrimas. Lietuvių Pirmasis atgimimas ypatingas tuo, kad visą lietuvių tautą tada besudarė valstietija, o šviesuoliai didžiąja dalimi buvo jos išeiviai. Tai lėmė svarbiausias ano meto nacionalizmo savybes: lietuvių valstybinio mąstymo empirizmą, politinę sklaidą krikščionybės pagrindu (į krikščionis demokratų ir socialdemokratų) ir valstybės valdymo autoritarizmą. Empirizmas valstybės gyvenime reiškėsi partijų pjautynėmis ir valdžios autoriteto smukimu. Elektorato pasitikėjimas krikščionimis demokratais ir socialdemokratais reiškė, kad bažnyčia lietuvių dvasią veikia pakankamai stipriai. 1926 metų perversmas rodė, kad Pirmojo atgimimo nacionalizmas buvo pernelyg sekus, nesugebantis rasti išeičių iš partijų feodalių rietenų ir pasipriešinti globalistinei komunizmo grėsmei. Reikėjo išugdyti naują patriotų kartą. Ir iš tiesų – ir 1941 metais sukilo, ir už Lietuvą 1944–1953 metais kovojo Pirmosios Respublikos mokyklas baigusieji jaunuoliai. Lietuviškasis patriotizmas buvo vertingiausias 1918–1940 metų lietuvių nacionalinės kūrybos laimėjimas, tebeveikiantis ir šiandien, nors ir visokeriopai naikinamas.

Nacionalizmo dvasinė jungtis yra tautos *vienybė*, arba *solidarumas*. Pavergtyje esanti tauta į klausimą *vienybė su kuo* atsako lengvai ir paprastai: vienybė su tais, kurie kalba viena kalba, gyvena teritorijoje, kuri leidžia susisiekti ir bendrauti, išpažįsta vienodas vertybes (pripažįsta tradicijas) ir turi vieną ir tą patį tikslą – laisvę nuo išorės pavergėjų (nepriklausomą valstybę). Vienybės principas pavergėją ir jo talkininkus nukelia į užribį – nubrėžia aiškią *savųjų* ir *svetimųjų*, *draugų* ir *priešų* ribą. Lieka praktinis veikimas.

Tikslą pasiekus, t. y. atkūrus (arba sukūrus) valstybę, vienybės principas nebetenka aiškumo ir skaidrumo. Vienybė – tai nacionalistų ir komunistų, darbininkų ir fabrikantų, valstiečių ir dvarininkų vienybė? Vardan ko tokia ypatingo sąmoningumo, pasiaukojimo ir problemiško rezultato vienybė? Ar nuostabu, kad pusiau raštinga tauta jau pirmaisiais valstybės kūrimo metais paskendo politinėse rietenose, kuriomis mielai naudojosi valstybės priešai?

Atsakymai į šį – vienybės valstybės gyvenime – klausimą yra ir atsakymai į 1990-aisiais atkurtos Lietuvos valstybės problemiškaus gyvenimo klausimus.

Nepriklausomą Respubliką atkurti siekiančio nacionalistinio judėjimo – Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio – veikimo specifika buvo ta, kad per penkiasdešimtį okupacijos metų

didelė visuomenės dalis buvo ne tik politiškai, ideologiškai, bet ir mentališkai susieta su okupantu: išeiti į viešąją erdvę buvo leidžiama tik stipriai apdorojus sąmonę, o tai negalėjo praeiti be pėdsakų – žmogus jeigu ir buvo skeptiškas dėl komunizmo Žemėje sukūrimo galimybių, tai dėl internacionalizmo, tautų draugystės ir kitų kuriamųjų galių neabejoti galėjo. Šią prielaidą patvirtina primityviai suprasto liberalizmo (veidrodinio komunizmo) subujojimas pirmaisiais atkurtosios Nepriklausomybės metais. Sąjūdžio pažadas neatstumti komunistų, jeigu jie juridiškai bus lojalūs Lietuvos valstybei, buvo rezultatyvus: komunistai balsavo už valstybės atkūrimą. Susilaikė (o tai reiškė – balsavo prieš) tik Lietuvos lenkų nacionalistai. Tačiau autokratėjančio Sąjūdžio voliuntarizmas (komunistų partijos narių moralinis pjūdymas) kairiuosius išlaisvino nuo visų įsipareigojimų ir leido grįžti į savo dažniausiai visiškai nieko bendro ne tik su nacionalizmu, bet ir su nacionaliniais interesais neturinčias pozicijas, kurios bene ryškiausiai fiksuotos stojimu į Europos Sąjungą – naują supranacionalinę junginį, nebenumatantį ne tik nacionalinių valstybių, bet ir jas atkurti bei kurti galinčių tautų.

Lietuviškojo nacionalizmo padėtis šiandien tokia. Tauta ne tik nežino, ji netgi nėra pasirašiusi savo tikrosios istorijos. Tauta ne tik neturi visos savo etninės žemės, į jos teritoriją vėl kėsina kaimynai, o naujoji sąjunga plėšo į gabalus, pusdykiai perpirkdama žemę iš tėviškės ir tėvynės jausmą praradusių tautiečių. Tauta nėra supratusi ne tik nacionalinio rašto, bet ir gimtosios kalbos reikšmės bei paskirties žmonėms kaip tautai. Tuo pat metu iš išorės krinta reikalavimai keisti kalbos statusą bei raidyną. Trys baisūs smūgiai kerta lietuvių populiaciją: migracija, gimstamumo mažėjimas ir senėjimas. Tai tautą daro išmiršančia, o liekantieji jos nariai rezignuoja ir susitaiko su globalistų praktikuojamu dvasios degradavimu ir žlugdymu vartotojiškąja gyvenimo tvarka. Nacionalinių vertybių – tik liekanos. Orumo – prisiminimai.

Tai – tautos galių riba.

Už jos – vienintelis klausimas: nori lietuviai kaip pasaulio tauta būti šioje Žemėje ar jau nebe?

III

Į LIETUVIŠKĄJĄ NACIONALIZMĄ

Kai suvokiama, kad prieita riba, klausiama, ką daryti.

Šiandieninė lietuvių realybė

Kad lietuvių tauta merdi, ne viena lietuvių galva jau suvokia, o pavienė ir pripažįsta balsu.

Valdžios gi tebekalba apie įveiktą arba neįveiktą krizę, ekonomikos augimą arba smukimą, gerovės kilimą ir kėlimą. Visa tai vyksta Europos Sąjungos integracinių procesų koordinatėse, taigi nacionalines Lietuvos galias ir iš principo, ir konkrečiai reguliuojant išorėje veikiantiems ir stiprėjantiems galios centrams. Kas gera, tvirtina viešosios erdvės ideologai ir propagandistai, Lietuvon ateina iš ten, kas bloga – kyla iš čia, iš mūsų pačių, nes mes nesugebame tuo gėriu pasinaudoti. Daugelis klausančiųjų linkę linksėti galvomis.

Ką mes, kaip tautinė bendruomenė, iš tiesų dar galime ir ko nebegalime Europos Sąjungoje?

Pirmiausia kaip visų atskaitų atskaitos tašką turime įsisąmoninti faktą, kad esame naujoje *sąjungoje* su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis. Vos prieš du dešimtmečius mes vadavomės iš sąjungos, kad būtume nepriklausomi ir lietuvių tautą galėtume ugdyti savo nacionalinėje valstybėje. Dabar – vėl sąjungoje. Tai sunkiai telpa galvoje. Tačiau tai faktas. Individualiai su naująja priklausomybe galime nesutikti, esama ir juridinio pagrindo: stojimas buvo kupinas juridinių machinacijų, todėl kai kurių to meto Lietuvos politinių jėgų buvo paskelbtas neteisėtu ir nepripažįstamu. Tačiau Lietuvos priklausomybės Europos Sąjungai fakto tai nepaneigia realiai, kaip TSRS okupacijos Lietuvoje realiai nepaneigė nepalyginti stipresnis okupacijos neigimas – ginkluota partizanų kova ir 1949 metų Deklaracija. Tad nepriklausomai nuo politinio mūsų naujosios priklausomybės vertinimo turime sau aiškiai pasakyti: nuo 2004 metų gegužės 1 dienos Lietuvos juridinė padėtis yra kitokia – Kovo 11-ąją atkurtosios Lietuvos Respublikos nebėra, yra Lietuvos Respublika Europos Sąjungoje arba Lietuva Europos Sąjungos sudėtyje. Kalbėti apie Lietuvą po 2004 metų gegužės 1 dienos kaip apie Kovo 11-osios Lietuvą – tai arba visiškai negerbti teisės, arba sąmoningai meluoti. Minėdami Kovo 11-ąją galime kalbėti apie ją tik kaip apie istorinę datą, bet ne apie šiandieninę Lietuvą. Šių dienų Lietuva gimė 2004 metų gegužės 1 dieną. Kovo 11-osios Lietuva yra 14 metų egzistavusi Antroji Lietuvos Respublika.

Taigi ko 2004-ųjų metų Lietuva nebegali konkrečiai – kas nebe jos suvereniteto kompetencijoje?

Kaip ir reikalavo Stojimo sutartis, Lietuva iš principo sutiko atsisakyti dalies savo suvereniteto, kurį 1990 metais buvo prisiskyrusi sau kaip visavertė nepriklausoma valstybė. Kiek jo turi dabar, vargu kas galėtų pasakyti visiškai apibrėžtai, nes suvereninės Lietuvos (kaip ir kitų ES šalių) galios tolydžio menkinamos.

Lietuva negali turėti ES teisės aktams prieštaraujančių nacionalinių teisės aktų. (Savo išsivadavimą pradėjom paskelbdami nacionalinių teisės aktų viršenybę TSRS teisės aktams.) ES teisės aktus Lietuva privalo inkorporuoti į savuosius, o savuosius – priderinti prie ES aktų.

Pagal Stojimo sutartį Lietuvos piliečiai tapo Europos Sąjungos piliečiais. Kol kas nacionalinė pilietybė viršesnė už ES pilietybę, tačiau numatomas referendumas dėl viršenybių sukeitimo.

Pagal Stojimo sutartį Lietuvos žemė gali būti parduodama bet kuriam ES piliečiui. (Netgi prasigėrusiųjų bajorų „politinė tauta“ Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemes gynė nuo lenkų ir žydų.)

Stojimo į ES sutartis nustatė, kad bet kuris Lietuvoje reziduojantis ES pilietis gali būti renkamas į vietos valdžios organus. (Ką tai reiškia ištuštėjusiuose Lietuvos kaimuose ir miesteliuose, aiškinti netenka.)

Mastrichto sutartis dėl „laisvo prekių ir darbo jėgos judėjimo“ suteikė galimybę ekonomiškai stipresnėms šalims rekrutuoti pigią lietuvių darbo jėgą. Taip prasidėjo masinė emigracija. Alternatyvų sukurti Lietuvos valdžios nepajėgia.

Stojimo sutartis numatė nacionalinės valiutos – lito – panaikinimą ir sąjunginės valiutos (pradžioj vadintos ekiu, vėliau pavadintos euru) įvedimą. Politinis elitas atkakliai to siekia.

Įkūrus Europos centrinį banką ir priėmus nacionalinių bankų kontrolės sutartį visų ES šalių bankai patenka ES centrinio banko kontrolėn, o nacionaliniai centriniai bankai veikia kaip jo padaliniai.

Tai tik svarbiausieji ES šalių suverenumo ribų parametrai.

Buvo ir viena specifinė Lietuvos stojimo į ES sąlyga: uždaryti Ignalinos atominę elektrinę. Kad reikalavimas neatrodytų pernelyg įžūlus, buvo suorganizuota nešvaraus radioaktyvaus krovinio transportavimo skandalas.

Bulgarai nesutiko uždaryti savo atominių. Lenkai Stojimo sutartį pasirašė su sąlyga, kad spręsti ką nors etikos ir moralės klausimais yra tik nacionalinė kompetencija. Britai, vokiečiai pasiliko sau dar daugiau nacionalinių teisių. Lietuvos „derybininkai“ su viskuo sutiko besąlygiškai. Parlamentarai neskaitę aprobavo ES konstituciją, kurią olandai gėdingai atmetė.

Iš kur šis baudžiauninkiškas nuolankumas? Mentaliteto „ypatumai“, istoriškai paveldėtos negalios, įprotis „duoti kvailiui kelią“?

Naujausieji mūsų istorijos laikai parodė, kad viskas, ko gero, yra kur kas paprasčiau.

Bolševikų suvalstybinto Pirmosios Respublikos ir okupacijoje sukurto turto išvalstybinimas, arba vadinamoji privatizacija, liaudies žargoniškai pavadinta *prichvatizacija* (tai reiškė – *išgrobstymas*) tikrąja to žodžio prasme buvo valstybės išgrobstymas. Vadovaudamasis liūdnai pagarsėjusia Miltono Frydmano trijų P teorija (privatizacija, privatizacija, privatizacija), užsienių patarėjų ir liberalais tapusios nomenklatūros frontas *šoko*

be terapijos metodu sukūrė pradinę socialinę atskirtį su tolydžio vis turtėsiiančiais pirmaisiais *sėkmingaisiais* ir nenumaldomai į vis gilesnį skurdą klimpsiančiais *varguoliais*. Procesą kiek pristabdė 1992–1996 metų kairiųjų parlamentas, tačiau valdžios vairą atsiėmę konservatoriai „didžiąją privatizaciją“ įvykdė iki galo, ir nuo tada svarbiausiu valstybės rūpesčiu tapo vadinamųjų *investuotojų* (chrestomatine tapo *Mažeikių naftos* pardavinėjimo istorija) paieškos. Vakarų firmoms konkurenciją sudaryti galinčios ūkio šakos buvo tiesiog naikinamos – parduota krovinių keltų linija, išformuotas žvejybos laivynas, ūkininkams už atsisakymą užsiimti augalininkyste ir gyvulininkyste buvo pradėta mokėti išmokas. Gamyba toliau smuko, valstybės skola augo. Tauta blaškėsi. Pasirodė *gelbėtojai* (V. Adamkus, R. Paksas, V. Uspaskichas). Stojimas į naująją sąjungą tapo išeitimi iš padėties, kai alternatyvų iš esmės nebėra.

Nežinia, ar pradėdami Europos Bendriją tai ir planavo *Europos tėvai*, tačiau jų palikuonys tikrai žinojo, ką daro, kai projektavo visų pirma sunaikinti išsivadavusiųjų tautų savarankiško gyvenimo pamatus. Mūsų argumentai šiandieninės ES vadams negalioja seniai. ES teoretikai sako, kad *tikras europietis visur ir visada turi jaustis emigrantu*, o politikai rėžia tiesiai: *tautos ir nacionalinės valstybės yra istorijos šiukšlynų sąvokos*.

Apie okupacinę eurointegracijos pobūdį globalizacinė Lietuvos politologija neužsimena. Tačiau pagrįsti „projekto“ draugiškumą vien Europos Sąjungos finansinių išmokų nauda irgi nesiima, palikdama tai dėl valdžios pelno besipešantiems politikams bei tiems *europiečiams*, kurie už eurą gali parduoti ne tik sąžinę ir tėvynę, bet ir šeimą, tėvą, motiną.

Apie skaidymąsi ir telkimąsi

Tikrovė su savo socialinėmis skirtimis Lietuvoje dar nėra suvokiama ne tik ideologiškai, bet ir politiškai: viešojoje erdvėje tebeviešpatauja eurointegracinė demagogija ir globalizacinė propaganda.

Padėčiai adekvati mintis jau mezgasi, ryškėja ir organizaciniai suvokimui adekvatūs judesiai. Lietuvių nacionalizmas jau ieško aiškesnių raiškos formų.

Fundamentalusis nacionalistų kriterijus aiškus: sveika tauta ir stipri nacionalinė valstybė.

Ne mažiau aiškus ir globalistų kriterijus: panaikinti visas pelno augimui ir kapitalo koncentracijai trukdančias civilizacines, kultūrines, rasines, etnines, net moralines kliūtis.

Esama keturių šiandieninio Lietuvos piliečio santykio su Europos Sąjunga tipų: 1) pritapusieji prie sistemos; 2) turintieji vilties, kad savo padėtį pavyks pagerinti; 3) abejingieji ir 4) nesusitaikiusieji.

Pritapusieji – tai iš esmės visas politinis elitas, pradedant valdančiąja politinių partijų viršūne, didžiuma Seimo narių, ministrų ir departamentų vadų, biurokratija tiek Lietuvos, tiek ES struktūrose.

Turintieji vilties dėl ateities – tai iš esmės verslo žmonės, kuriems eilinė mokesčių reforma negrasina bankrotu, „paramos išmokomis“ pasinaudoti sugebėję ir naująją žemės ūkio infrastruktūrą galingesniam kapitalui sukūrę ūkininkai, studentija, ypač ta dalis, kuri buvo kosmopolitizuota dar bendrojo lavinimo mokyklose.

Abejingieji – visi tie, kurių pragyvenimo standartai įsitenka į jų atlyginimų, pensijų ir mąstymo lygmenis.

Nesusitaikiusieji – nedidelė dauguma patriotų, kurie bandė ir bando priešintis *integracijos* prievartai ir neteisėtumui.

Viltieji ir abejingieji yra ta žmogiškoji aplinka, kurioje tam tikromis sąlygomis gali atgimti tautos kuriamosios galios. Ypatingai svarbi yra viltingųjų kategorija: ją sudaro išsilavinę ir gyvenimo ambicijų turintys žmonės, tikroji racionalaus mąstymo ir pasaulio sąsajų supratimo bei kuriamosiomis jų galiomis pasinaudoti sugebanti pajėga. Čia gali formotis tautinis susipratimas, gimdantis bendradarbiavimo ryšius ir politinę jų realizavimo programą – šiandieninį lietuvių nacionalizmą. Iš kitų mūsų visuomenės sluoksnių gali ateiti tik atskiri asmenys, kurių vertė ir patikimumas – jau praktinis klausimas. Gyvenimas visada pasiūlo ką nors netikėta ir gražaus. Kaip ir bloga.

Per dešimtmetį nuo Lietuvos įtraukimo į Europos Sąjungą išaugo būrys lietuvių, tapusių įsitikinusiais *europiečiais* – idėjiniais ir politiniais Lietuvos valstybės ir lietuvių tautos priešininkais ir priešais. Jie patys daro save tautos reikalą išdavikais, todėl tauta turi žinoti savo „didvyrius“ – jų vardus, pavardes ir nuveiktus „darbus“. Globalistai šiandien puola. Nacionalistai nebegali tik gintis.

Jėgos kol kas nelygios. Vienoj pusėj – dvidešimt aštuonių valstybių konglomeratas su nacionaliniais kolaborantų padaliniais, naudojantys įvairias tiek Sąjungos, tiek tarptautines organizacijas su beveik neribotais finansiniais ištekliais įvairioms valstybių dekonstravimo bei asmenų nužmoginimo programoms bei eurointegracinėms akcijoms (homų eitynės, maldininkų žygiai, popso festivaliai ir pan.). Kitoj pusėj – pavieniui veikiantys asmenys, keletas jaunimo organizacijų, jokių finansinių resursų, visapusiška blokada ir įžūlėjanti policinė priežiūra. Tačiau jeigu anoj pusėj baimė ir tūžmas, per vidurį – politinė pelkė, tai šioj pusėj – ryžtas ir jaunas tikėjimas.

Kad nacionalinis judėjimas būtų tikrai veiksnus, turi veikti nacionalinis intelektinis centras, organizacinis štabas ir du veiksmo sparnai – propagandos ir kovos. Nacionalizmo ateitis – dominuojanti ideologija.

Ne čia svarstyti organizuoto judėjimo struktūrinimosi problemas. Svarbu konstatuoti, kad tokiam darbui metas atėjo, o pradinio kapitalo jau yra.

Apie lavinimąsi

Lietuva tebėra empirinio mąstymo (tiksliau – galvojimo) nelaisvėje. Matyti tik pavieniai reflektuojančio proto žybsniai, didžiuma kurių, deja, signalizuoja tik save, bet ne lietuvius ir Lietuvą. Šiurpu yra lyginti mūsų intelektualinę tikrovę su lenkų, rusų, netgi baltarusių – esame puikybėje skendintys pasipūtėliai. Švietimas ir švietimasis, visų lygių lavinimasis yra pirmoji privaloma mūsų bendrojo darbo pakopa.

Kokia yra lavinimosi generalinė kryptis?

Nacionalinis mąstymo ugdymas turi būti išvestas iš kibernetinio žmogaus *žinių* nelaisvės į klasikinę *supratimo* erdvę, kuri vienintelė suteikia laisvę rinktis tarp proto ir valios – dviejų žmogaus prigimties galių, kurias europinė civilizacija paveldėjo iš graikų ir romėnų išbaigtomis tų tautų kultūrų lytimis – graikų filosofija ir romėnų teise. Be jų nesuvokiama krikščionybė, graikų protą kaip filosofiją ir romėnų valią kaip teisę subendrinusi į negailestingą dangiškojo absoliuto meilę per viltį būti išganytam. Apšvieta, vilties teikiama dvasinę jungtį supriešinusi su materialine nauda, paklojo pamatus šiandieniniam intelekto vienmatiškumui ir cinizmui. Sukildamas prieš globalizacinį gyvenimo būdą, nacionalizmas inicijuoja ne tik krikščionybės kurtos ir sergėjamos žmonių dvasinės jungties išsaugojimą, bet ir klausia, kas konkrečiai ir realiai galėtų tą vaidmenį atlikti šių dienų pasaulyje? Vadovaujantis teze, kad civilizacijos jungtis yra tikėjimas, o civilizacija remiasi tautomis, atsakymas tegalės būti vienas: jokia civilizacija neturi teisės atsisakyti ją pagimdžiusio tikėjimo lygiai taip pat, kaip jokia tauta – ją ugdančios ideologijos. Kai Europos Sąjungos konstruktoriai savo konstitucijoje sąmoningai atsisakė net krikščioniškojo paveldo, *paskutinė žmogiškumo su protu, valia ir viltimi priebėga lieka tauta, kurią privalo vesti jos kūrimo ideologija – nacionalizmas*.

Nacionalizmas apibrėžia žmogaus protingo (= atsakingo) gyvenimo ribas. Štai kodėl jis yra tikrasis humanizmas. Žmogaus teisių be atsakomybės humanizmas jau išsigimė į mažumų totalitarizmą. Štai kodėl jis yra praeities humanizmas, vakarykštis žmoniškumas.

Šviestis – tai suprasti, kokioje kultūrinėje ir idėjinėje erdvėje gyvenama. Tik tuo pagrindu galima postuliuoti ir realizuoti konkrečius tautos siekius ir uždavinius.

Praktiniai nacionalinio masto darbai yra bendrojo lavinimo mokyklos grąžinimas valstybės žinion ir ugdymo bei mokymo proceso pagrindimas tautinės mokyklos principais – tik tokia ji gali išleisti gyvenimui šiandieniam pasaulyje parengtą jaunimą, turintį lietuviškojo patriotizmo pradmenis. Dalykinis moksleivių parengimas humanizuotinas grąžinant iš mokymo proceso beveik pašalintą humanitarizmą.

Studijų aukštosiose mokyklose reikalai sutvarkytini taip, kad universitetai rengtų nacionalinius specialistus, o ne intelektualinį eksportą.

Kad lavinimosi ir intelekto (at)kūrimo darbai kojomis remtųsi į žemę, turim nacionalinių poreikių ir interesų požiūriu išanalizuoti svarbiausius šiandieninio pasaulio dokumentus: *Tūkstantmečio programą*, *Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją*, *Europos Sąjungos stojimo sutartį* ir pagrindinius jos dokumentus, *Lisabonos sutartį*, savo valstybės *Konstituciją*, kritiškai įvertinti *Lietuva 2030 programą*, *Švietimo strategiją*. Reikia rasti atsakymą, ar Lietuvos įstatymų korpuso kitumas nėra jo principų išplovimo būdas ir pan. Kokia nacionalinė institucija turėtų užsiimti kompleksiniu lietuvių problemų analizės darbu? Tai atskirų sprendimų klausimas, tačiau be nuolat degančio nacionalinio intelekto brandinimo židinio mes nei pajudėsime, nei kur nueisime.

Antras svarbus klausimas – Atkūrimo dalyvaujančių žmonių švietimas. Visi miestai ir rajonai turi turėti fiksuotus tautinį supratimą ugdančius ir tautos ideologiją propaguojančius švietimo taškus. Juose ir galėtų veikti šviesuoliai patriotai.

Ir pagaliau – masinis propagandinis darbas skleidžiant nacionalines idėjas ir keliant žmonių savivoką bei nacionalinę savivertę. Čia darbų barai begaliniai, o metodai – neišsemiami. Uždavinys vienas – dabartinę lietuvių orientaciją „į pasaulį“ pastatyti ant nacionalinio išsivaduojamojo judėjimo metu vyravusios idėjos, kad į pasaulį visavertiškai galima išeiti tik per tautą, kaip tautos žmogui. Liberalinis *ėjimo į Europą,ėjimo į pasaulį* supratimas ragina ir akina žmones kuo greičiau išsitaupinti – pereiti į kitą kalbą, įgyti kitą tautybę ar betautybę ir adaptuotis naujajame sociume, šitaip tampant kitataučiu ir naujai gyvenamosios vietos šaliai, ir Lietuvai.

Yra keletas nekintančių postulatų, buvusių, esamų ir būsimų mūsų veiklos gairėmis: 1) Lietuviai gyvena nacionalinėje nepriklausomoje valstybėje. 2) Lietuvių kalba Lietuvoje alternatyvų neturi. 3) Lietuvių literatūrinė kalba turi savo tvarką, o raštas – raidyną, kuris privalomas visiems viešiesiems užrašams ir oficialiems raštams. 4) Žemė Lietuvoje priklauso tik Lietuvos piliečiams. 5) Lietuvos pilietybę turi tik Lietuvoje gyvenantys asmenys. 6) Lietuvos politikoje dalyvauja tik Lietuvos piliečiai. 7) Lietuvos socialinės organizacijos pamatas – vyro ir moters šeima. 8) Ugdymas mokyklose – lietuviškasis patriotizmas. 9) Buitis orientuojama į žaliąjį gyvenimo būdą. 10) Lietuva turi savo gynybines pajėgas.

Nepriklausomybė alternatyvų neturi.

Lietuvos nepriklausomybė yra amžinasis tautos uždavinys.

Romualdas Ozolas. Rinktiniai raštai. T. III. Politinė filosofija ir publicistika / sud. Algimantas Jankauskas. Vilnius, 2022, p. 577-606.